

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 31 maj 2023

Mål nr

B 7230-22

PARTER

Klagande

1. MSR

Ombud och offentlig försvarare: Advokat AS

2. BM

Ombud och offentlig försvarare: Advokat SDB

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. BO

3. MO

Dok.Id 256799

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

4. KR

Ombud för 2-4: Advokat DBD

SAKEN

Medhjälp till mord m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2022-11-03 i mål B 4976-22

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att hovrätten har dömt MSR och BM för en annan gärning än den som de har åtalats för.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet i övrigt, undanröjer hovrättens dom såvitt avser ansvar, skadestånd och avgift till brottsofferfonden samt återförvisar målet i dessa delar till hovrätten för fortsatt behandling.

MSR och BM ska vara fortsatt häktade.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnanden.

Sekretessbestämmelsen i 21 kap. 3 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska även i fortsättningen vara tillämplig för uppgifter om BMs adress i partsbilagan till detta beslut.

AS ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av MSR i Högsta domstolen med 21 825 kr. Av beloppet avser 14 760 kr arbete, 2 700 kr tidsspilla och 4 365 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

SDB ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av BM i Högsta domstolen med 9 001 kr. Av beloppet avser 6 540 kr arbete, 660 kr tidsspilla och 1 801 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

MSR har i första hand yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens dom och återförvisa målet till hovrätten för fortsatt behandling. I andra hand har han yrkat att gärningen ska rubriceras som medhjälp till synnerligen grov misshandel och medhjälp till vållande till annans död, grovt brott. Han har vidare yrkat att påföljden, under alla förhållanden, ska lindras.

BM har i första hand yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet och målsägandenas skadeståndsanspråk samt att påföljden, under alla förhållanden, ska lindras. I andra hand har han yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens dom och återförvisa målet till hovrätten för fortsatt behandling.

Riksåklagaren har uttalat som sin uppfattning att hovrättens dom bör undanröjas och att målet bör återförvisas till hovrätten för fortsatt behandling.

Målsägandena BO, MO och KR har fått tillfälle att yttra sig.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om hovrätten dömt MSR och BM för en annan gärning än den som de har åtalats för.

Frågan om meddelande av prövningstillstånd i övrigt med anledning av deras överklaganden har förklarats vilande.

SKÄL

Bakgrund

1. Den 23 oktober 2021 misshandlades SO med upprepat trubbigt våld mot huvudet. Han avled till följd av misshandeln, som skedde i en hiss i fastigheten där han bodde.
2. MSR och BM åtalades för mord tillsammans med ytterligare en person, SW, enligt följande gärningsbeskrivning.

Mord

SW, MSR och BM har tillsammans och i samförstånd uppsåtligen dödat SO genom att utsätta honom för upprepat trubbigt våld mot huvudet och kroppen.

SO har därmed orsakats blödning under den hårda hjärnhinnan med medellinjeförskjutning av hjärnan, blånader, blödningar i huvudsvålen och i tinningmuskelnerna, skorpbelagda hudskador i ansiktet med brott på näsbenet och blödningar i ögonens bindehinnor, blånader på halsen och armarna och skorpabelagda hudavskrapningar på högra armen och vänstra benet. Blödningen under den hårda hjärnhinnan har orsakat SOs död.

Våldet utövades den 23 oktober 2021 på Östra Eriksbergsgatan [i] Göteborgs stad och SO avled den 1 november 2021 på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

SW, BM och MSR begick gärningen med uppsåt.

Lagrum: 3 kap. 1 § brottsbalken

3. Åklagaren yrkade i andra hand ansvar för vållande till annans död, grovt brott och synnerligen grov misshandel, med hänvisning till 3 kap. 6 § andra stycket och 7 § andra stycket brottsbalken.
4. Tingsrätten dömde MSR, BM och SW för mord till livstids fängelse och förpliktade dem att solidariskt betala skadestånd till målsägandens anhöriga. Tingsrätten ansåg att det var ställt utom rimligt tvivel att de tre tillsammans och i samförstånd hade agerat på det sätt som åklagaren gjort gällande vilket hade lett till att SO avlidit.
5. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och dömt MSR och BM för medhjälp till mord till fängelse i 16 år. Hovrätten har fastställt tingsrättens domslut mot SW.
6. Enligt hovrätten var det inte bevisat att MSR och BM hade utövat något våld mot målsäganden. Däremot var det utrett att MSR, BM och SW hade sökt upp SO i syfte att stjäla och att alla tre hade befunnit sig i hissen med honom under misshandeln. Det var, enligt hovrätten, klarlagt att MSR under händelsen i hissen tejpade runt målsägandens huvud men också solidariserat sig med SWs våldsutövning. Därigenom har MSR, enligt hovrätten, främjat brottet. Hovrätten har vidare uttalat att utredningen beträffande BM inte gav utrymme för någon annan slutsats än att han i vart fall har solidariserat sig med våldsutövningen på ett sätt som innebär ett psykiskt främjande av gärningen.

Frågan i målet

7. Frågan är om hovrätten har dömt MSR och BM för en annan gärning än den som de har åtalats för.

Ramen för brottmålsprocessen

8. Enligt 30 kap. 3 § rättegångsbalken får en dom inte avse någon annan gärning än den för vilken talan i behörig ordning har förts. Bestämmelsen sätter gränser för domstolsprövningen i brottmål. I bestämmelsen åsyftas den gärningsbeskrivning som åklagaren ska lämna i stämningsansökan.
9. Gärningsbegreppet i 30 kap. 3 § har en snävare innebörd än de gärningsbegrepp som annars förekommer i rättegångsbalken. Detta hänger samman med att 30 kap. 3 § är avsedd att ge den tilltalade ett skydd mot att dömas för en gärning som han eller hon inte har haft anledning att försvara sig mot. Sätillvida samverkar den snävare innebörden med kravet i artikel 6.3 i Europakonventionen på att den som har blivit anklagad för brott ska underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen mot henne eller honom samt få tillräcklig möjlighet att förbereda sitt försvar.
10. I gärningsbeskrivningen ska den brottsliga gärningen anges med uppgift om tid, plats och de övriga omständigheter som behövs för dess kännetecknande. Åklagaren ska även ange de bestämmelser som är tillämpliga. (Se 45 kap. 4 § första stycket 3 rättegångsbalken.)
11. Gärningsbeskrivningen utgör ramen för brottmålsprocessen. Endast de påståenden om gärningen som kan utläsas av gärningsbeskrivningen får läggas till grund för domen. I detta ligger emellertid inte att åklagaren måste beskriva den brottsliga gärningen i detalj. Det räcker att han eller hon anger de omständigheter som behövs för att känneteckna gärningen. Gärningsbeskrivningen ska innehålla det som enligt åklagaren konstituerar brottet. Man kan även uttrycka det på så sätt att gärningsbeskrivningen ska innehålla sådana rekvisit som karakteriserar gärningen som brottslig. Påståenden rörande

gärningen som inte kan utläsas av gärningsbeskrivningen får inte läggas till grund för en fällande dom. (Se t.ex. ”Stöldförsöket på Bauhaus” NJA 2015 s. 405 p. 10.)

12. Det ankommer alltså på åklagaren att beskriva det handlingsförlopp för vilket han eller hon anser att den tilltalade bör fällas till ansvar. I handlingsförloppet innefattas såväl de yttre faktiska omständigheterna som de subjektiva moment som ingår i gärningen. Åklagarens uppgifter ska vara ägnade att för den tilltalade tydligt klargöra vad som läggs denne till last så att han eller hon kan ta ställning till på vilka punkter försvaret kan inriktas.

13. Som en allmän utgångspunkt gäller att gärningsbeskrivningen får tolkas i belysning av det lagrum och den brottsbeteckning som åklagaren har angett. En tolkning av en gärningsbeskrivning får dock inte leda till att en dom baseras på något för den tilltalade överraskande moment, som han eller hon inte har haft möjlighet att försvara sig emot (se t.ex. ”Stöldförsöket på Bauhaus” p. 12).

14. Om en gärningsbeskrivning är oklar eller framstår som ofullständig, ska rätten genom materiell processledning verka för att det blir klarlagt vad den innefattar. Frågan i vilka situationer materiell processledning är lämplig och hur den närmare ska utföras i det enskilda fallet är något som i stor utsträckning måste överlämnas till rättens bedömning. Allmänt sett gäller dock att rätten bör vara försiktig vid sin processledning så att dess opartiskhet inte kan sättas i fråga. Det är också vedertaget att processledning till förmån för den tilltalade principiellt sett är avsevärt mindre betänkelig än processledning till förmån för åklagaren. (Jfr ”Stöldförsöket på Bauhaus” p. 13 och prop. 1986/87:89 s.105 och 109 f.)

Brottets rättsliga beteckning och tillämpligt lagrum

15. En domstol är inte bunden av yrkanden beträffande brottets rättsliga beteckning eller tillämpligt lagrum (se 30 kap. 3 § rättegångsbalken).

Domstolen kan alltså enligt den paragrafen göra en annan rättslig bedömning av den påstådda gärningen och komma fram till att det rör sig om ett annat brott än det som åklagaren har antagit. Vid domstolens prövning ska emellertid även rätten till en rättvis rättegång och Europakonventionens krav beaktas.

16. I artikel 6.3 i Europakonventionen föreskrivs bl.a. att var och en som anklagas för brott har rätt att i detalj underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen. Den anklagade ska få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar.

17. Av Europadomstolens praxis följer att underrättelsen om anklagelsen ska avse både vilken gärning det är fråga om och den rättsliga kvalificeringen (se bl.a. *Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, ECHR 1999-II). Utgångspunkten är att den tilltalade får dömas enligt en viss straffbestämmelse endast om han eller hon i förväg har fått reda på att bestämmelsen skulle kunna bli tillämplig och har fått möjlighet att anpassa sitt försvar efter detta. Som alltid gäller att det måste göras en helhetsbedömning av det rättsliga förfarande vid prövningen av frågan om en rättegång har varit rättvis. (Jfr ”Lastbilssläpet” NJA 2011 s. 611 p. 17 och ”Kroppskamerainspelningen” NJA 2021 s. 286 p. 29.)

18. När rätten överväger att avvika från åklagarens brottsrubricering måste den alltså beakta de krav som ställs i artikel 6, bl.a. i fråga om vilken information som den tilltalade ska få om den rättsliga kvalificeringen. Det finns inga särskilda krav på i vilken form den tilltalade ska få reda på hur den

gärning som åtalet avser kan kvalificeras rättsligt och vilken bestämmelse som kan vara tillämplig. Informationen ska dock lämnas på sådant sätt att den tilltalade ges möjlighet att anpassa sitt försvar efter denna. (Jfr NJA 2004 s. 757.)

19. Det sagda gäller inte bara i de fall rätten avviker från åklagarens brottsrubricering och åberopade lagrum avseende brotten utan normalt även i det fall en tilltalad har åtalats för ett visst brott i gärningsmannaskap och rätten konstaterar att gärningen bör rubriceras som medhjälp (jfr *Pélissier and Sassi v. France* och *Juha Nuutinen v. Finland*, no. 45830/99, 24 April 2007).

Bestämmelserna om mord och medverkan till brott

20. För mord ska enligt 3 kap. 1 § brottsbalken den dömas som berövar annan livet.

21. Av 23 kap. 4 § brottsbalken följer att ansvar som i balken är föreskrivet för viss gärning ska ådömas inte bara den som utfört gärningen utan även annan som främjat denna med råd eller dåd. Den som inte är att anse som gärningsman döms, om han eller hon har förmått annan till utförandet, för anstiftan av brottet och annars för medhjälp till det. Varje medverkande bedöms efter det uppsåt eller den oaktsamhet som ligger henne eller honom till last.

22. I 23 kap. 4 § görs alltså åtskillnad mellan den som har utfört den brottsliga gärningen och den som främjat denna. För att ett straffbart främjande ska föreligga räcker det med att handlandet övat inflytande på händelseutvecklingen i brottsfrämjande riktning, om så bara genom att styrka gärningsmannen eller gärningsmännen i deras brottsliga beslut.

23. Ett påstående i en gärningsbeskrivning om att flera personer begått en gärning tillsammans och i samförstånd kan inte alltid anses innefatta även ett påstående om att de främjat varandras gärningar. Den bedömningen får i stället göras från fall till fall med utgångspunkt i gärningsbeskrivningen som helhet.

Bedömningen i detta fall

24. MSR och BM har åtalats för att ha berövat målsäganden livet genom upprepat trubbigt våld. Åklagaren har inte angett att åtalet avser medhjälp till mord. I gärningsbeskrivningen nämns inget om att de skulle ha främjat SWs gärning och det beskrivs inte några handlingar som kan kvalificeras som främjanden av gärningen.

25. Det som hovrätten funnit styrkt, att MSR och BM psykiskt uppmuntrat och solidariserat sig med SWs våldsutövning samt i MSR's fall även tejpats runt målsägandens huvud, omfattas inte uttryckligen av gärningsbeskrivningen. Handlandet kan inte heller tolkas in i densamma. Den bedömningen påverkas inte av att de åtalats för att ha utfört mordet tillsammans och i samförstånd med varandra och SW.

26. Hovrätten har sålunda gått utanför den ram som åklagaren har dragit upp genom gärningsbeskrivningen och dömt MSR och BM i strid med bestämmelsen i 30 kap. 3 § rättegångsbalken.

27. Av det sagda följer också att MSR och BM inte på sätt som föreskrivs i artikel 6 i Europakonventionen har underrättats om innebörden av och grunden för anklagelsen mot dem. De har därmed inte heller getts tillräcklig möjlighet att förbereda sitt försvar.

28. MSR och BM har alltså dömts för en annan gärning än den som de har åtalats för. Den i prövningstillståndet ställda frågan ska besvaras så.

29. Med hänsyn till den bedömningen ska prövningstillstånd meddelas även rörande målet i övrigt.
30. Det förhållandet att hovrätten har dömt MSR och BM för medhjälp till mord på det sätt som skett utgör ett rättegångsfel.
31. Eftersom rättegångsfelet har inverkat på målets utgång och inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas i Högsta domstolen, ska hovrättens dom undanröjas såvitt avser ansvar, skadestånd och avgift till brottsofferfond. Målet ska återförvisas till hovrätten för fortsatt behandling.
32. Det finns fortfarande skäl för att MSR och BM ska vara häktade i målet.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund (referent), Dag Mattsson, Malin Bonthron och Jonas Malmberg
Föredragande har varit justitiesekreteraren Petter Selberg

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 31 maj 2023

Mål nr

B 7635-22

PARTER

Klagande

1. LR

Ombud och offentlig försvarare: Advokat FW

2. AT

Ombud och offentlig försvarare: Advokat ML

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Försök till mord m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2022-11-03 i mål B 3245-22

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att hovrätten har dömt LR och AT för en annan gärning än den som de har åtalats för (försök till mord, alternativt medhjälp till försök till mord, åtalpunkt 1.1 i tingsrättens domsbilaga 1).

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd rörande målet i övrigt, undanröjer hovrättens dom beträffande LR och AT i fråga om ansvar för försök till mord och om påföljd samt återförvisar målet till hovrätten för fortsatt behandling.

LR och AT ska vara fortsatt häktade.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

FW ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av LR i Högsta domstolen med 9 686 kr. Av beloppet avser 7 749 kr arbete och 1 937 kr 25 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

ML ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av AT i Högsta domstolen med 8 303 kr. Av beloppet avser 6 642 kr arbete och 1 661 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

LR har yrkat att Högsta domstolen ska

- ogilla åtalet för försök till mord eller i vart fall rubricera gärningen som medhjälp till försök till mord samt, under alla förhållanden, lindra påföljden, eller
- undanröja hovrättens dom och återlämna målet till hovrätten för fortsatt behandling.

AT har yrkat att Högsta domstolen ska

- ogilla åtalet för försök till mord eller i vart fall lindra påföljden, eller
- undanröja hovrättens dom och återlämna målet till hovrätten för fortsatt behandling.

Riksåklagaren har inte motsatt sig att hovrättens dom undanröjs i aktuella delar och målet lämnas åter till hovrätten för fortsatt behandling.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i fråga om hovrätten – såvitt gäller försök till mord – dömt LR och AT för en annan gärning än den som de har åtalats för.

Frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

SKÄL**Bakgrund**

1. Den 19 augusti 2021 sköts FA med flera skott i överkroppen när han satt i sin bil och väntade på grönt ljus i en korsning. Han överlevde skjutningen. Skytten satt i en bil som stod i körfältet bredvid FA i korsningen.

2. LR och AT åtalades, tillsammans med den påstådda skytten MV, för försök till mord enligt följande gärningsbeskrivning.

Försök till mord

LR, AT och MV har tillsammans och i samförstånd försökt döda FA genom att skjuta honom. Det hände den 19 augusti 2021 på Norra Stenbocksgatan, Helsingborgs stad.

Det fanns fara för att brottet skulle fullbordas eller så var sådan fara endast på grund av tillfälliga omständigheter utesluten.

LR och AT har följt efter målsägandens bil och jagat den samtidigt som målsäganden försökt köra ifrån dem. De har förvissat sig om att det var målsägandes bil genom att slå på registreringsnumret. De har via telefon kontaktat MV och informerat honom om att de följde efter målsäganden och väglett MV till rätt position. Slutligen har de vid rödljus på Norra Stenbocksgatan placerat sin bil på sådant sätt att det underlättat för MV att köra upp jämsides med målsäganden och skjuta mot honom med flertalet skott, vilket denne också gjort. Minst tre av skotten träffade målsäganden i överkroppen. LR var förare i fordonet och AT satt som passagerare och skötte kommunikationen med MV samt gjorde bilregistersökningen.

LR, MV och AT begick gärningen med uppsåt.

Lagrums: 3 kap 1 § och 11 § samt 23 kap 1 § brottsbalken

3. LR åtalades också för ringa narkotikabrott som avsåg bruk av kokain och cannabis. AT åtalades även för grovt vapenbrott, bestående i att han olovligen innehaft en halvautomatisk pistol.
4. Tingsrätten dömde LR och AT för försök till mord, liksom för övriga brott som de åtalats för. Påföljden för LR bestämdes till fängelse i tio år. AT

dömdes till fängelse i elva år. MV dömdes, såvitt nu är i fråga, för försök till mord.

5. Hovrätten har funnit att det är styrkt att LR och AT har vidtagit de åtgärder som åklagaren påstått i gärningsbeskrivningen i syfte att vägleda skytten till FAs bil samt att de därmed främjat gärningen. Enligt hovrätten kan det däremot inte uteslutas att det är någon annan än MV som har avlossat skotten mot FA.

6. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom beträffande LR och AT men frikänt MV.

Frågan i målet

7. Frågan är om hovrätten har dömt LR och AT för en annan gärning än den som åtalet för mordförsök avser.

Ramen för brottmålsprocessen

8. Enligt 30 kap. 3 § rättegångsbalken får en dom inte avse någon annan gärning än den för vilken talan i behörig ordning har förts. Bestämmelsen sätter gränser för domstolsprövningen i brottmål. I bestämmelsen åsyftas den gärningsbeskrivning som åklagaren ska lämna i stämningsansökan.

9. Gärningsbegreppet i 30 kap. 3 § har en snävare innebörd än de gärningsbegrepp som annars förekommer i rättegångsbalken. Detta hänger samman med att 30 kap. 3 § är avsedd att ge den tilltalade ett skydd mot att dömas för en gärning som han eller hon inte har haft anledning att försvara sig mot. Sätillvida samverkar den snävare innebörden med kravet i artikel 6.3 i Europakonventionen på att den som har blivit anklagad för brott ska

underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen mot henne eller honom samt få tillräcklig möjlighet att förbereda sitt försvar.

10. I gärningsbeskrivningen ska den brottsliga gärningen anges med uppgift om tid, plats och de övriga omständigheter som behövs för dess kännetecknande. Åklagaren ska även ange de bestämmelser som är tillämpliga. (Se 45 kap. 4 § första stycket 3 rättegångsbalken.)

11. Gärningsbeskrivningen utgör ramen för brottmålsprocessen. Endast de påståenden om gärningen som kan utläsas av gärningsbeskrivningen får läggas till grund för domen. I detta ligger emellertid inte att åklagaren måste beskriva den brottsliga gärningen i detalj. Det räcker att han eller hon anger de omständigheter som behövs för att känneteckna gärningen. Gärningsbeskrivningen ska innehålla det som enligt åklagaren konstituerar brottet. Man kan även uttrycka det på så sätt att gärningsbeskrivningen ska innehålla sådana rekvisit som karakteriserar gärningen som brottslig. Påståenden rörande gärningen som inte kan utläsas av gärningsbeskrivningen får inte läggas till grund för en fällande dom. (Se t.ex. ”Stöldförsöket på Bauhaus” NJA 2015 s. 405 p. 10.)

12. Det ankommer alltså på åklagaren att beskriva det handlingsförlopp för vilket han eller hon anser att den tilltalade bör fällas till ansvar. I handlingsförloppet innefattas såväl de yttre faktiska omständigheterna som de subjektiva moment som ingår i gärningen. Åklagarens uppgifter ska vara ägnade att för den tilltalade tydligt klargöra vad som läggs denne till last så att han eller hon kan ta ställning till på vilka punkter försvaret kan inriktas.

13. Som en allmän utgångspunkt gäller att gärningsbeskrivningen får tolkas i belysning av det lagrum och den brottsbeteckning som åklagaren har angett. En tolkning av en gärningsbeskrivning får dock inte leda till att en dom

baseras på något för den tilltalade överraskande moment, som han eller hon inte har haft möjlighet att försvara sig emot (se t.ex. ”Stöldförsöket på Bauhaus” p. 12).

14. Om en gärningsbeskrivning är oklar eller framstår som ofullständig, ska rätten genom materiell processledning verka för att det blir klarlagt vad den innefattar. Frågan i vilka situationer materiell processledning är lämplig och hur den närmare ska utföras i det enskilda fallet är något som i stor utsträckning måste överlämnas till rättens bedömning. Allmänt sett gäller dock att rätten bör vara försiktig vid sin processledning så att dess opartiskhet inte kan sättas i fråga. Det är också vedertaget att processledning till förmån för den tilltalade principiellt sett är avsevärt mindre betänkelig än processledning till förmån för åklagaren. (Jfr ”Stöldförsöket på Bauhaus” p. 13 och prop. 1986/87:89 s. 105 och 109 f.)

Överskottspåståenden i gärningsbeskrivningen

15. Det förekommer att gärningsbeskrivningen innehåller påståenden som i sig inte utgör något nödvändigt moment för att rekvisiten i den åberopade straffbestämmelsen ska vara uppfyllda (s.k. överskottspåståenden). När en gärningsbeskrivning innehåller ett sådant påstående, kan det röra sig om ett moment som ligger utanför rekvisiten för det brott som åtalet avser. Det kan också röra sig om en precisering av en för ansvar nödvändig brottsförutsättning. Om det inte redan av gärningsbeskrivningen framgår att förhållandet inte åberopas som ett nödvändigt gärningsmoment, uppkommer i bägge fallen frågan om åtalet kan bifallas ifall överskottspåståendet inte är bevisat. (Se ”Mobiclear och Forex” NJA 2013 s. 7 p. 16.)

16. Om den tilltalade fälls för en gärning trots att ett överskottspåstående i gärningsbeskrivningen inte är bevisat, kan det innebära att domen avser en

annan gärning än den åtalade (se 30 kap. 3 § rättegångsbalken, jfr artikel 6.3 i Europakonventionen och ”Mobiclear och Forex” p. 18). Överskottspåståenden kan alltså behöva bevisas för att åtalet ska kunna bifallas.

17. Vid bedömningen av om överskottspåståendet behöver bevisas får det betydelse om påståendet har varit ägnat att inverka på genomförandet av processen. Om ett överskottspåstående kan te sig som en grund för en stark försvarslinje bör domstolen vid sin prövning inte kunna bortse från påståendet. En förutsättning måste dock vara att överskottspåståendet har ett förhållandevis nära samband med de moment i gärningsbeskrivningen som kännetecknar gärningen. (Jfr ”Mobiclear och Forex” p. 20.) Ett mindre betydelsefullt överskottspåstående, som inte blir styrkt i rättegången, hindrar inte att den tilltalade fälls till ansvar.

Bedömningen i detta fall

18. Vid prövningen av åtalet mot LR och AT utgör påståendet i gärningsbeskrivningen att MV är skytten inte ett nödvändigt moment för att rekvisiten i de åberopade bestämmelserna ska vara uppfyllda. I stället rör det sig om en precisering av en för ansvar nödvändig brottsförutsättning (att någon skjutit målsäganden). Det är alltså fråga om ett överskottspåstående.

19. Påståendet om skyttens identitet utgör en del av de moment som läggs till grund för påståendet om att LR och AT främjat mordförsöket. Påståendet har alltså ett nära samband med de nödvändiga moment i gärningsbeskrivningen som kännetecknar gärningen, liksom preciseringen har ett nära samband med rekvisiten för försök till mord.

20. Även genomförandet av processen måste ha påverkats av påståendet om skyttens identitet, bl.a. när det gäller vilken bevisning som har lagts fram i målet. Det måste också ha inverkat på LR:s och AT:s försvar, eftersom de inte

har haft anledning att beakta möjligheten att någon annan än MV kunde vara skytten. Det kan konstateras att som gärningsbeskrivningen var utformad kunde det te sig som grund för en stark försvarslinje för LR och AT att basera sitt försvar på påståendet att MV var skytten, t.ex. genom att föra bevisning om att deras kontakter med honom inte ägt rum eller haft ett annat innehåll än åklagaren gjort gällande.

21. Mot bakgrund av det anförda utgör påståendet i gärningsbeskrivningen att MV är skytten en sådan del av gärningen som måste bevisas för att LR och AT ska kunna fällas till ansvar.

22. Enligt hovrätten är det emellertid inte bevisat att MV är skytten. Därmed har det inte funnits förutsättningar för hovrätten att döma LR och AT för den åtalade gärningen.

23. Detta innebär också att hovrätten – såvitt gäller försök till mord – har dömt LR och AT för en annan gärning än den som de har åtalats för. Den i prövningstillståndet ställda frågan ska besvaras så.

24. Med hänsyn till den bedömningen ska prövningstillstånd meddelas även rörande målet i övrigt.

25. Det förhållandet att hovrätten har dömt LR och AT för försök till mord på det sätt som skett utgör ett rättegångsfel.

26. Eftersom rättegångsfelet har inverkat på målets utgång och inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas i Högsta domstolen ska hovrättens dom beträffande LR och AT undanröjas såvitt avser ansvar för försök till mord. Målet ska återförvisas till hovrätten för fortsatt behandling.

27. Det finns fortfarande skäl för att LR och AT ska vara häktade i målet.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund (referent), Dag Mattsson, Malin Bonthron och Jonas Malmberg
Föredragande har varit justitiesekreteraren Petter Selberg